

שמעתא עמיקתא

גליון תקמ"ג | פרשת ויצא | תשפ"ג | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובב"א

פניני הלכה

הבדלה ונר הנוכה איזה מהם קודם

כתב **הב"י** (סי' תרפ"א) - כתוב בתרומת הדשן (סי' ס) דמדליקין נר חנוכה בבית הכנסת קודם הבדלה כדי לאחר אפוקי יומא, וה"ר **דוד אבן עזרא** (סדר הדלקת ני"ח) כתב יש מדליקין אותה אחר שמדליקין על הכוס ואח"כ יאמר יפתח ה' לך וגו'.

ובשו"ע (סי' תרפ"א) סתם וכתב כדברי תרומת הדשן וז"ל - מדליקין נר חנוכה בבית הכנסת קודם הבדלה. ולכאוי לטעם המבואר בתרומת הדשן אין נפק"מ בין בית הכנסת לבית, וא"כ צ"ב אמאי נקט בית הכנסת. והמעין **בתרומת הדשן** יראה דכתב כן בשם המנהגים וז"ל - קודם במנהגים דמדליקין נר חנוכה בבית הכנסת קודם הבדלה כדי לאחורי אפוקי יומא.

והמעין **במהרי"ל** (הל' הנוכה) יראה דאיתא שם בזה"ל - במוצאי שבת מדליקין נר חנוכה וא"כ צ"ב וכו', ומדליקין נר חנוכה ואח"כ מבדיל ואפ"י בבית, דאפוקי שבתא כמה דמאחר טפי עדיף. כך פסק הר"ר דוד. עכ"ל.

הרי להדיא דאינו דין דוקא בבית הכנסת. וצ"ב אמאי כתב בתרומת הדשן ואחרי השו"ע דין זה דוקא על בית הכנסת.

ואכן בהגהות **הרמ"א** על דברי המחבר שכתב דמדליקין נר חנוכה בבית הכנסת קודם הבדלה, כתב יוק"ש בביתו שבמדינת ואח"כ מבדיל, שהרי כבר הבדיל בבית הכנסת. ע"כ. והרי דמבאר דהמחבר אתא למימר דאפ"י בבית הכנסת מדליק קודם הבדלה.

איברא דמלשון המהרי"ל משמע דבבית הוי חידוש טפי מבית הכנסת, דכתב 'ואפ"י בבית'. אלא דהרמ"א כתב טעם אחר דביתו הוי כ"ש כיון שכבר הבדיל בבית הכנסת, וזה לא נזכר במהרי"ל.

ומצינו בשינוי נוסחאות במהרי"ל שכתוב - במי מהרי"ל סגל לא היו נוהגים רק בבית הכנסת לאדלוקי נר חנוכה במוצאי שבת קודם הבדלה, כדפי לעיל כמנהג ריינוס במבדיל על הכוס בבי"ה במו"ש אחר הדלקת נר חנוכה.

וכן **במטה משה** (סי' תקצ"ג), אחר שהביא דברי תרומת הדשן והמנהגים, כתב - ואח"כ מצאתי בקובץ אחד וז"ל במוצאי שבת היה מהרי"ל מבדיל ואומר זמירות של מ"ש ואח"כ היה מדליק נרות חנוכה, כך מצאתי בהגהות בן מהרי"ל שהגיה והעיד על אביו שנהג כך.

ועי"ש הדקשה על ההיא טעמא דמאחרין לצאת מן השבת, דהא תדיר קודם. ועל טעמא דידהו יש להקשות דהא בזה שמדליק ני"ח מראה שהוא חול, והוי כטובל ושרץ בידו, מראה שמאחר לצאת מן השבת ומדליק נר שהוא אב מלאכה - ועי' **באר** (תרפ"א) דת"י ליישב דאף דמוצ"ש קודם הבדלה, מ"מ עדיין קדושת השבת עד הבדלה על הכוס.

עוד מצינו **בבית דוד** (סי' תע"ד) דהקשה על דברי הרמ"א, דאיפכא מסתברא דלפי הטעם שכתב בתרומת הדשן דמדליקין בבית הכנסת קודם הבדלה משום דלאחר היום עדיף טפי, משמע דאי לאו ההיא טעמא היה ראוי להקדים ההבדלה, וא"כ בביתו שכבר אפקיה ליומא הבדלה שבחב"ל בבית הכנסת, וליש טעמא דלאחר אפוקי יומא, יחזור חבר להקדים ההבדלה. ואפ"י נימא דאף בביתו איתא להיא סברא, מ"מ ל"ש למימר בזה כ"ש.

ואכן **בלבוש** (סי' תרפ"א) כתב - במוצ"ש מדליקין נר של חנוכה בין בבח"כ בין בביתו קודם הבדלה כדי לאחר אפוקי יומא ואח"כ מבדילין. וי"א בביתו מבדיל תחילה ואח"כ מדליק, דאין שייך כאן איחור אפוקי יומא כיון שכבר הבדיל בבח"כ, אלא שאין נוהגין כן. וביאר **באר** (סי' ב) דסברא קמא הוא המהרי"ל, ודעת הי"א דלמדו מתרוה"ד וכל בו דנקטו בחכ"כ דדוקא קאמרי, דהא בית רבותא יותר מבמהרי"ל. וזוהו קשיא על הרמ"א שכתב כ"ש.

שמעתא אליבא דהלכתא משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א מו"ץ וראש כולל הוראה רמות ב'

האם מותר לקרוע תווית של בגד חדש בשבת

א. פתיחת בית הצואר. ב. היה פתוח וחזר וקשרו או תפרו. ג. דעת השו"ע והרמ"א. ד. טעם שאין לעשות כן לפני עמי הארץ. ה. בידו / לא בידו להתייר הקשר ולנתקו. ו. ניתוק והותרת הקשר אף כשחוא לקיימא. ז. איסור הפרדת המנעלים וכדו' - מכה בפטיש בתפירה שלאחר גמר הכלי. ח. קשר שאינו מתקיים זמן רב עד רק שיקחו ממנו. ט. תלוי בדעת הבעלים או אף בדעת אחרים.

א. פתיחת בית הצואר
איתא **בשבת** (מ"ח) מתירין בית הצואר אבל לא פותחין. ופרש"י מתירין. שדרך הכובסין לקשרן, אבל לא פותחין. לכתחלה דהשתא עביד ליה מנא. ואמר ר"י אמר רב הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת. ופרש"י הפותח בית הצואר. של חלוק לכתחלה: חייב חטאת. דהשתא קא משיי ליה מנא וחייב משום מכה בפטיש והיינו גמר מלאכה. וכן הוא **ביראים** (סי' רעד), **בסמ"ג** (לאוין טו), **בסמ"ק** (מצוה רפב) ו**במאירי** (מכות ג.) דחייב משום תיקון מנא. וכן פסקו **הטור והשו"ע** (סי' שיו ס"ג).
והקשה **הב"י** (סי' ש"ה) דתיפוק ליה דחייב משום קורע. ותירץ דלא מחייב אלא בקורע ע"מ לתפור. וכת"י עליו **העולת שבת** (אות טו) דאין דבריו נראין, דהא דלעיל קורע ע"מ לתפור, משום דאל"ה הו"ל מקלקל וקיי"ל כל המקלקלין פטורין, אבל במקום דקרע בעצמו הוה תיקון ודאי דלא בעינן קורע ע"מ לתפור, וכן מוכח מהרמב"ם (פ"י הי"ט), והכא היינו טעמא דמאן דכל מאי **הוא לתיקון הבגד** וזו"ל **בעשייתו אינו בכלל קורע**. ע"כ. **והמ"א** (סי' ס) כהב"י. **והפמ"ג** (א"ח"כ סי' יא) כת"י על העו"ש דאף דיי"ל דאח"כ דהוה מתקן, מ"מ לא הוה דומיא דמשכן שקורעין ביריעה גופא, משא"כ זה. **ובבה"ל** (סי' שמ על סעי' יד ד"ה ולא) כת"י כדרכו של **העו"ש** (ומש"כ שם שדבריו הם דלא כעו"ש נ"י שלא היה הספר תח"ל). ו**החזו"א** (א"ח"כ סי' יב ס"ק יז) כת"י דשרי בכה"ג כי ניתוק הבגד דרך השתתה מותרת כמו ששובר תבית לטיפול היין, דכיון שאין כוונתו עכשיו רק כדי שיוכל ללבושו אין ע"ז שם מלאכה.

ב. היה פתוח וחזר וקשרו או תפרו - קורע תפירה וקשר לומן
הנהגה **הרבנינו ירוחם** (חיד"י נ"י"ב פה ע"ד) כת"י על הש"ס דלאו דוקא לפתחו לכת"י אלא אפ"י **שיהיה פתוח וקשרו בחוטים ואינו יכול להתירו אפ"י חותך החוטים** א"כ אסור, וכן הוא פתוח וחזר ותפרו כמו שעושין האומנין שתופרין אותו עד שגמרו מלאכתן אסור לפתחו ולהתייר אותה [תפירה], וכ"כ התוס', ע"כ.

ולכאורה פליג על רש"י הנ"ל שפירש דמייירי שקורע מתחלה, והיינו דס"ל דתפירה שעתידים לפתוח דהיינו תפירה שאינה של קיימא חשיבא תפירה וכדעת **הריב"א** דלהלן משא"כ לדעת רש"י דלא חשיב תפירה בכ"ג ועל כן פירש דמייירי שקורעו מתחלה. וכן מבואר **בגינת ורדים** (כ"ל ג' ס"ג יז ד"ה ולכאורה) שדעת הר"י"ו כהריב"א. אבל דעת **המגיה על הגינת ורדים** (שם) דהרי"ו לא איירי כלל מדין קורע תפירה שאינו עשויה להתקיים. ועי' להלן אות ה' בשם המ"א שמבואר דס"ל כהגינת ורדים בדעת הר"י"ו. וכת"י **ההגהות מרדכי** (סי' תג) וז"ל: מתירין בית הצואר כו' **ריב"א**, פירש בית הצואר שאם נתקשר בשעת כביסתן מתירין אבל אם היה תפור פי בית הצואר או כמו שמדבקים הרצענים זוג של מנעל, אסור לנתקן זה מזה, שלא מצינו חילוק בין תפירה של קיימא לתפירה שאינה של קיימא ורפיא בידו, עכ"ל (הריב"א). **ורבינו יואל** מתיר אפ"י בתפירה הואיל ולא להתקיים עביד, וכ"כ **ראב"י** משום רשב"ם ומפרש זה חיבור הפותח כו', ע"כ. ועי' **בב"י** שם שהביא פלוגתתם.

ג. דעת השו"ע והרמ"א
ועי"ש **בב"י** שהכריע במת' הנ"ל דשרי אלא דאין להקל בפני עמי הארץ. ויעו"י **בשו"ע** (סי' א) שסתם והביא דמתירין בית הצואר מקשרו וקשור כובס, שאינו קשר של קיימא, אבל אין פותחין אותו מחדש, דמתקן מנא הוא. ומשמע דס"ל **כרש"י** ו**רבינו יואל** דס"ל דדוקא בקרעו מתחלה חייב, וכן משמע **מהבאר הגולה** בדעת השו"ע, ולעולם תפירה לומן לא חשיבא תפירה, וזה כהכרעתו **בב"י** שכת' דאין להתיר בפני עם הארץ. ו**המנח"י** (ח"ח סי' לא ד"ה תה) כת' דמזה שלא הביא כלל את דברי רבינו יואל, נ"י דהכריע לחומרא. וכ"כ **השבה"ל** (ח"ה סי' ג). אולם דעת **הגרש"א זצ"ל** (שש"כ פט"ו הגה טז) דכיון שבה"י כת'י שלא להקל בפני ע"ה, משמע שכן הכריע לדינא. וכן דעת **האול"צ** (ח"ב פכ"ט הגה ו ופלו"י הגה טו) אף בדעת השו"ע. וכן הוא **במשנה הלכות** (ח"ח סי' טו). וכן נ"י עיקר. והנה **הרמ"א** (סי' ג) כת' על השו"ע דאפ"י כבר נפתח, רק שחזר האומן וקשרו או תפרו ביחד כדרך שהאומנים עושין, אסור, ולכן אסור לנתק או לחתוך זוג של מנעלים התפורים יחד כדרך שאומנים עושין, אע"ג דתפירה אינה של קיימא, דאין חילוק בתפירה בין של קיימא לאינה של קיימא, ויש מתירין בתפירה שאינה של קיימא, ואין להתיר בפני ע"ה, ע"כ. משמע דס"ל להקל אלא שלא יעשה בפני הע"ה. וכן דעת **הגר"ז** (אות ג, ועי' שם אות יג), **הזכרו תורת משה** (סי' לב אות ה), **הגרש"א זצ"ל** (שם) ו**השבה"ל** (ח"ד סי' לה). ודלא **כהמנח"י** (שם) שכת'י **שמהרמ"א** שהביא בדעה א' דברי המחמירים בסתם, נ"י דדעתו להחמיר.

אלא דע"י **בטור** בסימן ש"מ עליו בשם הר"פ דאורת שמדחין הבגדים סביב זרועותיהם ע"י החוט שמתוחין אותו ומתהדק, אסור למותחו בשבת. וכת'י **שכת'י הדרכ"מ** (שם אות ב) **דהגהות מרדכי** (דף ק"פ ע"ב) כתב בשם הרב **אליעזר הלוי** דדוקא תפירה אסור לעשות, ותיקונו תפור בלי פירוד ועכשיו כשפותחים החוט להתקיים החו"ל כתופר במקרה, אלא הנשים מותרות למתוח החוט סביב זרועותיהן ואפילו קושרתו אינו קשר של קיימא, ע"כ. **והב"י** כתב בשם **שבלי הלקט** כדברי הר"ף, אמנם נהגו להקל כדברי ההגהות וכן כתבתי לעיל, ע"כ. ועי' **בשו"ע** (שם סי' ז) שפסק לחומרא. ו**הרמ"א** שתיק ליה. ועי' **בחזו"א** (סי' קנו בהשמוטות לסי' שמ) שכת'י **שהדרכ"מ** הביא שנהגו להקל כדעת ההגהות, ומיהו **בשו"ע** לא הגיה הרמ"א כלום, וקיי"ל כהאוסרים.

ו**כת'י בגינת ורדים** (כ"ל ג' ס"ג יז - יח) דשמעין מהכא דאע"ג דאין התפירה ע"ד להתקיים חייב. וכן פסק **השלחן ע"ז שיטים** (סי' ג תופר אות א). אולם **התהל"ד** (סי' שמ ס"ק ו' וס"ק יב) כת'י דלא ידענא כוונת **הדרכ"מ**, בדס"י שיי"ז הביא **הב"י** מת' **ריב"א ור"י** בתפירה שאש"ק וכת"י דאין להקל בפני ע"ה. וכ"כ **הרמ"א** (שם), וכאן וסתם דברים, ואפשר דדוקא בקריעה היקל כיון דהוי קורע שלא ע"מ לתפור, אבל לתפור אסור, ע"כ. **והגרש"א זצ"ל** (ארחות שבת פ"א סוף הגה מג) נטה לתירוץ זה. וכן נקט **השבט הלוי** (ח"ה סי' ג). ודעת **הגרש"א זצ"ל** (שש"כ פט"ו הגה רט) דהרמ"א נקט להקל בין בקריעה ובין בתפירה שאינה של קיימא וכמ"ש בס"י שיי"ז, ולכן בס"י **שי"מ בדרכ"מ** ציין לסי' שיי"ז, ולא העיר על השו"ע בס"י משום שסמך על דבריו בס"י שיי"ז, ע"כ.

ועי' **בזכרו תורת משה** (שם) שכת'י בענין הפרדת זוג נעלים דאין להקל לחתכם בפני ע"ה, ודוקא לצורך הרבה. וכן הביא **הש"ש"כ** (פט"ו אות פה). אולם צע"ש שיהי חומרא זו אינה מבוארת בשאר הפוסקים.
ד. טעם שאין לעשות כן לפני עם הארץ
ויעו"י **בחי"א** (כ"ל כו אות ב) שכת'י שהטעם שאין לעשות כן בפני ע"ה, היינו כדי שלא יקל יותר. וכ"כ **הקצה"ש** (סי' קמו סוף סי' כב אות טו). ולפי"ז בגוונא שאין לחוש שיבואו להתיר יותר יש להקל. וכן מבואר **בגינת ורדים** (כ"ל ג' ס"ג יז) בענין תחיבת מחט, עיי"ש. וכן הביא **הש"ש"כ** (פט"ו הגה רכז). ובדרך זה כת'י **הצ"ח** (חט"ו סי' ו אות ז), **השבט הלוי** (ח"ח סי' סא) ו**האול"צ** (שם הגה ו ופלו"י הגה טו). ועי' **בשבט הלוי** (ח"ה סי' לא אות ב וס"ס ג) שהיקל בזה לצורך קטנים. ו**הצ"ח** (חט"ו סי' כה סוף אות ז) כת'י להקל בצירוף עוד צדדים. והכל לפי הענין. ו**הגרש"א זצ"ל** (שולחן שלמה סי' שיד הגה ל) יצא לחדש שרק בזמן הגמ' החמירו משום ע"ה. וכן דעת **הגר"י פישר זצ"ל** (מאור השבת ח"ד מכתבים הגה ה) כי בזמננו אין ע"ה לענין זה כמו בימיהם, שהיו יותר בורים ומרוקנים מידיעת יסודי ההלכה.

ה. בידו / לא בידו להתיר הקשר ולנתקן (למהמורים לעיל)
יוצא **מהרי"ו** הנ"ל באות ב' שכת'י שאם "קשרו בחוטים ואינו יכול להתירו", דבגוונא שבידו לפתוח הקשר לית לך בה, ורשאי להתירו או לנתק את החוט. כן מצינו **במ"א** (סי' יא) שעל דברי **הרמ"א** שהביא דברי הר"י"ו דאפ"י כבר נפתח, רק שחזר האומן וקשרו או תפרו ביחד כדרך שהאומנים עושין אסור, כת'י דס"ל (להרמ"א) דמייירי דאינו יכול להתירו אפ"י חותך החוטים. אלא דע"י **במהרש"ל** שכת'י **בביאורו לטור** שאם לא יכול להתיר הקשר בידו נ"ל דאף לנתקו שרי, והא דכת'י **בהגהות מרדכי** שם דאם היה תפור בית הצואר **דינב"א** אסר לנתקו היינו דוקא בתפירה, אבל בקשריה שעומד להתיר את הקשר אלא שאינו יכול להתירו בידו פשיטא דשרי לנתקו, ע"כ. והביאו **הב"ח** (אות ו) ו**הט"ז** (ח"ה).

